

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 13 juli 2023

Mål nr

Ä 822-23

PARTER

Klagande

VT

Motparter

1. Alektum Capital IV AG, CHE-495.613.982

Adress hos ombudet

2. Bonprix Handelsgesellschaft mbH, HRB 36455

Adress hos ombudet

Ombud för 1 och 2: AA

Dok.Id 264375

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00

Telefax -

E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid

08:00–12:00

13:15–16:00

3. Intrum Debt Finance AG, 502067-1250

c/o Intrum Sverige AB

Fack 429001, R 924

106 37 Stockholm

4. Nystart Finans Sverige AB, 556976-4110

c/o G Inkasso AB

Dammliden 3, 4 Tr

137 69 Österhaninge

5. Region Östergötland Folk tandvård, 232100-0040

c/o Visma Financial Solutions AB

Box 1173

251 11 Helsingborg

6. Sileo Kapital AB, 556878-6403

Box 1801

411 41 Göteborg

7. Skatteverket, 202100-5448

171 94 Solna

8. Swedbank AB, 502017-7753

c/o Intrum Sverige AB

Fack 429027, R 924

106 37 Stockholm

SAKEN

Anstånd under pågående löneutmätning

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts beslut 2023-01-13 i mål Ä 4618-22

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen beviljar VT anstånd med den pågående löneutmätningen under månaderna augusti och september 2023.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

VT har yrkat att Högsta domstolen ska bifalla hennes begäran om två månaders anstånd under pågående löneutmätning.

Skatteverket har motsatt sig att hovrättens beslut ändras. Övriga motparter har antingen inte yttrat sig eller förklarat att de inte har något att anföra.

SKÄL

Bakgrund

1. Kronofogdemyndigheten beslutade i september 2021 om utmätning av VTs lön. I ett beslut den 11 april 2023 har Kronofogdemyndigheten ändrat utmätningens belopp till 11 029 kr och förbehållsbeloppet till 19 624 kr per månad.
2. Förbehållsbeloppet bestämdes med ledning av de normalbelopp som gäller för den som är ensamstående med ett barn som är 15 år eller äldre. Till normalbeloppen lades VTs faktiska bostadskostnad. Hänsyn togs också till vissa särskilda kostnader som hon har.

3. VT har uppgett att hon har mycket dålig tandstatus, att hon vid flera tillfällen har fått akut behandling som inneburit att tänder har dragits ut samt att hon fortfarande lider av tandvärk. Våren 2022 lämnade hon in ett kostnadsförslag till Kronofogdemyndigheten avseende viss mer omfattande tandvård.
4. Den 28 april 2022 beslutade Kronofogdemyndigheten att 14 054 kr av utmätt belopp skulle återbetalas till VT för att bekosta vården. Kort därefter informerade hon myndigheten om att vårdgivaren inte ville inleda behandlingen förrän hon hade betalat en skuld för tidigare akut tandvård. Skulden uppgick till drygt 9 800 kr och hade uppkommit innan löneutmätningen påbörjades.
5. Sommaren 2022 begärde VT anstånd med löneutmätningen under två månader. Som skäl angav hon dels att hon behövde betala sin skuld för att den av Kronofogdemyndigheten godkända tandvården skulle kunna inledas, dels att hon hade behov av att köpa ett skrivbord, en skrivbordsstol, en byrå, en TV och en dator. Inköpen var främst avsedda att tillgodose hennes dotters behov. Datorn skulle användas för dotterns skolarbete. Den sammanlagda kostnaden för inköpen uppgick till 9 723 kr.
6. Kronofogdemyndigheten avslog VTs begäran med hänvisning till att hon inte hade visat att det fanns särskilda skäl för anstånd. Myndigheten hade också i sin egenskap av företrädare för staten som utmätningssökande motsatt sig anstånd.
7. Tingsrätten och hovrätten har avslagit VTs överklaganden.

Frågan i målet

8. Frågan är under vilka förutsättningar anstånd under pågående löneutmätning bör medges.

Allmänt om löneutmätning

9. Vid löneutmätning får endast den del av lönen tas i anspråk som överstiger vad gäldenären behöver för sitt och familjens underhåll samt till fullgörande av betalningsskyldighet mot annan som vid utmätning av lön har bättre rätt till lönen. (Se 7 kap. 4 § första stycket utsökningsbalken.)

10. Den del av lönen som inte får mätas ut (förbehållsbeloppet) bestäms av Kronofogdemyndigheten med ledning av schabloniserade normalbelopp som fastställs av myndigheten för varje år. Normalbeloppen ska anses innefatta alla vanliga levnadskostnader för gäldenären och dennes familj, utom bostadskostnaden som beräknas särskilt och läggs till normalbeloppen. (Se 7 kap. 5 §.) Normalbeloppen utgör schabloner som kan frångås när omständigheterna i det enskilda fallet motiverar det.

11. Skäl för att öka förbehållsbeloppet kan bland annat vara att gäldenären har kostnader för sin anställning som inte betalas av arbetsgivaren eller att familjen har större utgifter än normalt på grund av sjukdom eller behov av mer omfattande tandvård (jfr Kronofogdemyndighetens allmänna råd, KFM A 2022:1 och Kronofogdemyndighetens meddelanden, KFM M 2022:1). På motsvarande sätt kan förbehållsbeloppet minskas om gäldenärens och familjens behov helt eller delvis tillgodoses på något annat sätt än genom lönen.

12. Det belopp som gäldenären får behålla vid löneutmätning är avsett att vara högre än vad han eller hon hade kunnat få i försörjningsstöd om möjlighet till annan försörjning hade saknats (jfr prop. 1994/95:49 s. 62 f. och prop. 2020/21:161 s. 14 f.). Förbehållsbeloppet bör alltså normalt överstiga vad som krävs för att uppnå skälig levnadsnivå enligt 4 kap. 1 § fjärde stycket socialtjänstlagen (2001:453). På det sättet ges gäldenären incitament att behålla sin anställning även under en längre tids löneutmätning.

13. Om utmätningen berör ett barn ska barnets bästa vägas in i bedömningen. Det följer av artikel 3.1 i Barnkonventionen. Barnets bästa kan i vissa fall medföra att borgenärernas intressen får stå tillbaka (jfr ”Barnens bostad” NJA 2021 s. 1065).

14. Av 7 kap. 4 § första stycket utsökningsbalken följer att gäldenären ska förbehållas medel för att fullgöra betalningsskyldighet mot annan som vid utmätning har bättre rätt till lönen. Undantagsvis kan det finnas skäl att vid bedömningen av gäldenärens och dennes familjs behov beakta även betalningsskyldighet mot annan än den som har bättre rätt till lönen. Så kan vara fallet om en obetald hyresskuld kan medföra att gäldenären förlorar sin bostad eller om underlåtenhet att betala viss annan skuld riskerar att på motsvarande sätt leda till allvarliga sociala eller liknande konsekvenser för gäldenären och dennes familj.

15. Det finns inte heller något förbud mot att gäldenären använder förbehållsbeloppet eller eventuella övriga tillgångar för att självmant betala också andra skulder under den tid som löneutmätning pågår, även om skulden inte skulle ha företräde enligt 7 kap. 14 §. Till skillnad från vad som gäller vid konkurs är gäldenären fri att använda sina inte utmäta tillgångar på det sätt som han eller hon önskar (jfr 3 kap. 1 § konkurslagen).

Ändring av beslut om löneutmätning

16. Kronofogdemyndigheten ska på eget initiativ ändra ett beslut om löneutmätning om det finns anledning till det. Det behöver dock inte ske om ändringen skulle vara obetydlig. (Se 7 kap. 10 § utsökningsbalken samt prop. 2020/21:161 s. 22.)

Anstånd vid löneutmätning

17. På begäran av sökanden eller gäldenären får Kronofogdemyndigheten bevilja anstånd under pågående utmätning av lön. Kommer begäran från

gäldenären får den beviljas endast om sökanden medger det eller om det finns särskilda skäl på grund av gäldenärens och dennes familjs personliga och ekonomiska förhållanden samt omständigheterna i övrigt. (Se 7 kap. 11 §.)

18. Sådana särskilda skäl kan bland annat vara att gäldenären drabbas av kostnader på grund av sjukdom, olycksfall eller liknande omständigheter, som han eller hon inte har kunnat råda över eller förutse. Ett annat exempel på särskilda skäl kan vara att gäldenären behöver reparera eller ersätta förstörd eller förlorad beneficieegendom, dvs. sådan egendom som enligt bestämmelserna i 5 kap. undantas från utmätning med hänsyn till gäldenärens behov. Med förstörd beneficieegendom får jämföras motsvarande slag av egendom som gäldenären behöver, även om han eller hon inte tidigare har innehaft den. Att gäldenären till exempel ska ha semester är däremot inte tillräckligt för att motivera anstånd. (Jfr prop. 1994/95:49 s. 72 och prop. 2020/21:161 s. 17 ff. och 31 f.)

19. Möjligheten att bevilja gäldenären anstånd ska ses i ljuset av att löneutmätning får pågå utan begränsning i tiden och syftar till att säkerställa att systemet med löneutmätning inte blir oskäligt betungande (se prop. 1994/95:49 s. 58 f.). Den kan också beskrivas som en säkerhetsventil för att undvika ohållbara livssituationer för gäldenären och för att denne inte ska riskera att leva under en skälig levnadsnivå (se prop. 2020/21:161 s. 17 ff.).

20. Av det nu anförda följer att de särskilda skälen för att bevilja anstånd i allt väsentligt sammanfaller med de skäl som kan läggas till grund för att öka gäldenärens förbehållsbelopp och därigenom minska den del av lönen som får tas i anspråk för utmätning (se p. 11). Sett över en längre period kan effekten av ett anstånd bli ungefär densamma – för både gäldenären och sökanden – som effekten av ett under viss tid förhöjt förbehållsbelopp.

21. Frågan om ett tillkommande behov hos gäldenären och dennes familj bör tillgodoses genom ett anstånd, eller om detta i stället bör ske genom att

förbehållsbeloppet höjs, får besvaras utifrån vad som är lämpligast i det enskilda fallet. Det är då naturligt att anstånd i första hand används för att tillgodose ett mer tillfälligt behov. Om behovet är varaktigt, är det som regel lämpligare att se över förbehållsbeloppet (jfr p. 16).

22. Om löneutmätningen har pågått länge eller beräknas pågå länge är många gånger det praktiska behovet av anstånd större än annars. I sådana fall uppstår förr eller senare behov som inte täcks av de schabloniserade normalbelopp som används för att beräkna förbehållsbeloppet. Anstånd kan vara ett lämpligt sätt att möta sådana behov. Det förhållandet att anstånd redan beviljats förhindrar inte i sig ytterligare anstånd, om skäl för ett sådant finns. (Jfr prop. 2020/21:161 s. 32.)

23. Ett anstånd bör kunna beviljas även om gäldenären därigenom tillgodoförs ett belopp som något överstiger det behov som utgör skäl att medge anstånd i och för sig. Utöver att tillgodose ett preciserat behov bör det finnas ett visst – om än begränsat – utrymme att ge gäldenären en allmän lättnad i sin ekonomiska situation (jfr p. 19). Detta gäller särskilt om utmätningen pågår under lång tid. En sådan lättnad kan i vissa fall vara särskilt motiverad från ett barnperspektiv (jfr p. 13).

Underlaget för bedömningen

24. Det ankommer på gäldenären att lägga fram den utredning som behövs för att bedöma om ett anstånd eller en höjning av förbehållsbeloppet ska beviljas. Vilket krav på utredning som ska ställas beror på vad som ska styrkas.

25. I fråga om vårdkostnader av det slag som inte ryms inom normalbeloppet, bör i regel krävas att gäldenären ger in ett intyg från vårdgivaren, som beskriver både vårdbehovet och kostnaderna för att tillgodose detta. På motsvarande sätt bör andra särskilda behov styrkas med ett intyg. Det kan till exempel gälla

mediciner, specialkost eller hjälpmedel som gäldenären behöver på grund av en funktionsnedsättning.

26. När det gäller beneficieegendom av det slag som normalt finns i ett hushåll bör det vara tillräckligt att gäldenären på ett tydligt sätt redogör för behovet och att redogörelsen får stöd av övriga kända förhållanden. Bedömningen av vad som är en skälig kostnad för att nyanskaffa eller ersätta sådan egendom bör ofta kunna utgå från samma kriterier som när beneficieegendom utmäts med förbehåll för att gäldenären efter egendomens försäljning ska av den behållna köpeskillingen få ut visst skäligt belopp för att kunna köpa vad som han eller hon behöver i den sålda egendomens ställe (jfr 5 kap. 4 § utsökningsbalken).

Bedömningen i detta fall

27. Utifrån ett tidigare ingivet intyg har Kronofogdemyndigheten beviljat VT återbetalning av utmätt lön för att täcka hennes kostnad för omfattande tandvård. Mot bakgrund av vad som förekommit i ärendet saknas skäl att ifrågasätta uppgiften att hon måste betala en tidigare uppkommen skuld till vårdgivaren för att denne ska inleda vården. Detsamma gäller för skuldens storlek. Det som framkommit om VTs behov av tandvård talar med styrka för att utebliven vård skulle få allvarliga konsekvenser för henne. Hon får därför anses vara i behov av att betala skulden under den pågående löneutmätningen.

28. VT har på ett utförligt sätt redovisat behovet av att köpa vissa möbler och viss hemelektronik. Ingenting har framkommit som talar emot att ett sådant behov föreligger inom ramen för vad som får anses utgöra familjens beneficium. VT har preciserat kostnaden för vart och ett av de tänkta inköpen med angivande av produktnamn och leverantör. Det är redan med utgångspunkt i dessa uppgifter klart att kostnaderna är skäliga (jfr p. 26).

29. Utmätningen av VTs lön har pågått under snart två år och kan beräknas pågå under flera år till. Hennes nu redovisade behov är av engångskaraktär och täcks inte av förbehållsbeloppet. Behoven kan lämpligen tillgodoses genom att hon beviljas anstånd.

30. Mot denna bakgrund finns det särskilda skäl för anstånd under den pågående utmätningen av hennes lön. Skulden till vårdgivaren och kostnaden för inköpen når vardera nästan upp till utmätningens beloppet räknat per månad. VT bör därför beviljas anstånd under två månader.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Petter Asp, Cecilia Renfors, Jonas Malmberg och Anders Perklev (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Anton Dahllöf